



FOTO'S MAXIME MINSSEN

BELGIË

Psychiaters vrezen gevolgen van hun euthanasie-advies

België loopt, met Nederland, internationaal voorop als het gaat om euthanasiewetgeving. Maar de weerstand neemt toe. „Euthanasieverzoeken worden vaker tegengewerkt.”

Door onze correspondent **Dennis Boxhoorn**

Het is halverwege juli 2020 als een psychiater uit Vlaams-Brabant een aangetekende brief krijgt van een Gents advocatenkantoor. Het gaat om een euthanasieprocedure waarbij de psychiater in kwestie een positief advies gaf aan een dame van rond de 40 jaar omdat er volgens hem sprake was van uitzichtloos psychisch lijden.

Sinds de vrouw een jaar eerder bij een ernstig auto-ongeluk in Zuid-Frankrijk meerdere breuken, hersen- en oogletsels opliep, kampt ze met zware mentale klachten. Zo heftig, dat ze niet meer verder wil leven. „De vrouw kon moeilijk praten en was blind aan één oog”, zegt de psychiater aan de telefoon. „Ze vroeg om euthanasie en werd daarin gesteund door haar echtgenoot en kinderen.” Het euthanasieverzoek werd, zoals de Belgische euthanasiewet voorschrijft bij niet-terminale patiënten, voorgelegd aan twee andere artsen - in dit geval een tweede psychiater en een andere arts. Ook zij gaven een positief advies voor euthanasie. In principe stond niets de uitvoering nog in de weg. Totdat de vader van de vrouw lucht kreeg van het verzoek en een advocaat in de arm nam om te voorkomen dat hij zijn dochter zou verliezen.

„Cliënt werd [...] op geen enkele manier betrokken in de euthanasieprocedure en is dan ook heel gebrekkig geïnformeerd”, staat in de

brief, die NRC heeft ingezien. De vader vindt dat niet alles is gedaan om het psychisch lijden van zijn dochter te verhelpen en haalt er verschillende richtlijnen van de Nationale Raad van de Orde der Artsen bij, een nationaal adviesorgaan van artsen, waaraan in zijn ogen niet is voldaan.

Vooraf het feit dat zijn dochter verdere behandeling heeft geweigerd, zou volgens hem moeten betekenen dat „er geen euthanasie kan worden toegepast”. De brief eindigt met een ultimatum: als de psychiater niet tijdig reageert, zal de vader naar de rechter stappen. Een kopie van de brief stuurt hij naar de genoemde Orde.

Volgens de behandelend psychiater had de vrouw met klem verzocht geen informatie aan haar vader door te spelen vanwege „traumatische ervaringen met hem”. „We dringen altijd aan op contact met de familie bij een euthanasieverzoek, maar in dit geval hebben we haar wens geaccepteerd”, vertelt hij nu.

Een paar weken later wordt de psychiater ge-

sommeerd voor de Orde der Artsen, om uitleg te komen geven over zijn positieve advies. „De conclusie was dat men het voorlopig zo ging laten en dat de euthanasie kon worden uitgevoerd, maar dat er nog een herziening kon komen. En dat ik me dan opnieuw moest verantwoorden.”

Uit angst daarvoor wil hij niet met zijn naam in de krant, maar hij trekt wel aan de bel. „Ik ben een van de weinige psychiaters in België die nog open staat voor euthanasie. En dat is een probleem aan het worden. Want ik krijg meer en meer verzoeken, vooral van mensen onder de 25 jaar, die niet verder willen leven omdat ze psychisch lijden.” De vrouw heeft uiteindelijk toch euthanasie gekregen.

Weerstand

In de periode dat de psychiater de brief krijgt, is België in de ban van een vergelijkbare zaak, waarbij drie artsen die euthanasie bij psychisch

lijden adviseerden en ook uitvoerden, worden aangeklaagd op verdenking van ‘gifmoord’. Tine Nys uit Sint-Niklaas kreeg al in 2010 op 38-jarige leeftijd euthanasie, maar een van haar zussen diende daarna een klacht in bij de onderzoeksrechter omdat de procedure volgens haar niet conform de wet was verlopen. Tien jaar later werden de drie artsen na een beladen juryproces vrijgesproken, maar de zaak is nog niet voorbij, omdat de familie van Nys in beroep ging. De arts die de euthanasie uitvoerde, hoort binnen enkele weken van de rechter of hij tot een schadevergoeding wordt veroordeeld. In 2019 werd ook in Nederland een arts vervolgd die euthanasie had uitgevoerd bij een demente vrouw. Zij werd ontslagen van alle rechtsvervolging.

„Vanwege die assisenzaak zijn er in België nauwelijks nog psychiaters te vinden die euthanasie bij psychisch lijden durven te adviseren”, zegt de psychiater uit Vlaams-Brabant. „En ik moet je eerlijk bekennen dat ik er ook schrik voor heb. Wat als mijn naam te vaak valt, en ik een etiket krijg van; o, als u euthanasie wil, dan moet u bij die dokter zijn? Ik ben terughoudender geworden, omdat ik vrees dat ik ooit eens juridisch aansprakelijk zal worden gesteld. Tegelijkertijd heb ik voortdurend het gevoel van schuldig verzuim als ik een negatief advies geef. Het afgelopen half jaar heb ik zeven euthanasieverzoeken gekregen van jongeren onder de 25 jaar die niet verder konden.” De psychiater, aan het eind van zijn carrière, overweegt eerder te stoppen met werken vanwege de weerstand tegen euthanasie in België. Het land kent al sinds 2002 een euthanasie-

wet, en was na Nederland het tweede land ter wereld dat wetgeving rond euthanasie invoerde. Euthanasie vanwege psychisch lijden is slechts mogelijk in Nederland, België en Luxemburg, maar in België gaan er stemmen op van psychiaters die dat specifieke deel uit de wet willen schrappen. Twee jaar geleden publiceerde de Gentse psychiater Abe Geldhof het boek *Dood op Verzoek*, waarin hij pleit tegen euthanasie bij psychisch lijden, omdat hij er het einde van de psychiatrie in ziet en bang is dat de wet ook voor jongeren en kinderen zal gaan gelden. België werd eind vorig jaar nog door het Europese mensenrechtenhof veroordeeld voor een euthanasiezaak wegens psychisch lijden uit 2012. De uitvoering van de euthanasie noch de Belgische wet stond ter discussie, maar wel werd vastgesteld dat de evaluatiecommissie die na uitvoering kijkt of alles volgens de regels is verlopen, niet onafhankelijk genoeg opereert.

Uit de meest recente cijfers blijkt dat in België vorig jaar bijna 10 procent vaker euthanasie werd uitgevoerd dan een jaar ervoor - zo'n driehonderd keer. Bij iets minder dan 1 procent was psychisch lijden de reden. In Nederland werd gedurende dat jaar 8.720 keer euthanasie uitgevoerd.

„We hebben het gevoel dat euthanasieverzoeken, zeker bij psychisch lijden, de laatste tijd vaker worden tegengewerkt”, zegt Willem Distelmans, hoogleraar palliatieve geneeskunde aan de Vrije Universiteit van Brussel. Hij richtte in 2003 het Levens einde Informatieforum (LEIF) op om burgers en artsen te informeren over de precieze inhoud van de euthanasiewet. LEIF-artsen zijn de Nederlandse SCEN-artsen, medici die zijn opgeleid om advies te geven over euthanasie.

Distelmans denkt dat de negatieve beeldvorming rond euthanasie bij psychisch lijden deels te maken heeft met de genoemde assisenzaak rond Tine Nys. „We krijgen er niet helemaal de vinger achter, maar feit is dat er meer mensen bellen met onze LEIF-lijn en vertellen dat een familielid een euthanasieverzoek tegenwerkt.”

LEIF-artsen in België krijgen niet alleen uit psychiatrische hoek te horen dat euthanasieverzoeken worden bemoeilijkt, vertelt Gerlinde Wijnen, LEIF-arts uit de omgeving Antwerpen. Ook in zorginstellingen voor ouderen, goed voor 25 procent van alle verzoeken in België, weigeren sommige directies mee te werken aan een vrijwillig levenseinde. „Daardoor moe-



ten patiënten soms weken of maanden langer afzien dan nodig”, zegt ze. Wijnen organiseerde in maart samen met een aantal andere LEIF-artsen het symposium ‘Wiens leven is het eigenlijk? Euthanasie in de zorginstelling’ om collega's daarover te informeren.

„De directie van een instelling heeft over een euthanasieverzoek van een bewoner niets te zeggen”, vult LEIF-arts Frank Heyvaert aan. „Sterker: die horen dat vanwege het beroepsgeheim helemaal niet te horen van een behandelend arts. Het is tegen de wet de directie in te lichten over een nakende euthanasie. En toch gebeurt het.”

Ze vertellen het verhaal van een negentigjarige vrouw die op korte termijn een aantal keer moest worden opgenomen in het ziekenhuis met hartproblemen en pijn aan botten en gewrichten. Omdat ze bang was om verder af te takelen en zou eindigen in een bejaardentehuis, vroeg ze vorig jaar om euthanasie, een verzoek dat ze herhaalde op de afdeling geriatrie. Het verzoek werd door een LEIF-arts ingewilligd, maar de hoofdarts was tegen euthanasie en voerde zelfs een verbod in op de afdeling. Het afdelingshoofd wilde na herhaaldelijk verzoek van NRC niet reageren.

De hoogbejaarde dame ging steeds verder

Euthanasie

In België en Nederland

2.966

keer werd in 2022 in België euthanasie uitgevoerd.

10 procent

toename ten opzichte van het jaar daarvoor.

1 procent

van de gevallen betrof euthanasie wegens psychisch lijden.

8.720

keer kregen in 2022 in Nederland mensen euthanasie.

achteruit en kreeg morfine en zuurstof toegediend om de pijn draaglijk te houden. Uiteindelijk kon ze niet anders dan terug naar huis gaan, om daar alsnog, met de nodige positieve adviezen van twee onafhankelijke artsen en in het bijzijn van haar familie, euthanasie uit te laten voeren.

Katholiek

Deskundigen geven uiteenlopende redenen voor de negatieve houding ten aanzien van euthanasie in Belgische zorginstellingen. Zo zijn veel bejaardentehuizen in Vlaanderen katholiek en daarmee van oudsher tegen euthanasie. Bij het woonzorgcentrum (WZC) Sint-Jozef in Antwerpen, ook wel de Zusterkens der Armen genoemd, zouden patiënten bij binnenkomst een document moeten ondertekenen waarmee euthanasie binnen de muren van de instelling onmogelijk wordt. De visietekst van het WZC Sint-Bernardus in het Oost-Vlaamse Bassevelde meldt duidelijk vanwege ‘de christelijke beweging’ niet achter euthanasie te kunnen staan. „Veel instellingen zijn bang voor gezichtsverlies”, zegt Gerlinde Wijnen. „Ze vrezen een sneeuwbal effect als ze euthanasie aan toestaan. Dan houden ze geen bewoners meer over. Maar die instellingen vergeten dat er een groep hoogbejaarden is die heel goed weet dat euthanasie tot de mogelijkheden behoort.”

De bekende oud-columnist en epidemioloog Luc Bonneux, groot voorstander van de wettelijke mogelijkheid tot euthanasie, stelt dat de ouderenzorg in België stukken minder professioneel geregeld is dan in Nederland, waardoor directies onder allerhande voorwendselen euthanasie kunnen blokkeren. „Huisartsen staan er ook zwakker en daardoor kunnen directies veel beslissen. Er zou een striktere scheiding tussen de medische verantwoordelijkheid en de algemene leiding van zo'n instelling moeten komen. Directies horen geen zeggenschap te hebben over de keuzes van hun bewoners.”

Bonneux heeft in zijn carrière zo'n twintig keer euthanasie uitgevoerd, louter bij ondraaglijk en uitzichtloos lichamelijk lijden. Psychisch lijden laat hij over aan psychiaters. „Ik zeg altijd tegen nabestaanden die hun ouder bij wijze van spreken niet dood willen laten spuiten: bedenk eens wat je voor jezelf zou willen. Euthanasie geeft je de veiligheid om het leven te drinken tot aan de laatste druppel.”